

VAN EURO TOT IMPACT

Jaarverslag OPZuid 2019

Inleiding
pagina 2

Highlights
pagina 3

Projecten
pagina 4

Column
pagina 9

Facts & figures
pagina 10

Inleiding

OPZuid is een Europees programma dat innovatie stimuleert binnen met name het MKB in de regio Zuid-Nederland. Limburgse, Zeeuwse en Brabantse bedrijven en kennisinstellingen investeren samen met de provincies, de Nederlandse overheid en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) in honderden projecten die bijdragen aan een betere en slimmere samenleving. Het programma wordt uitgevoerd door Stimulus Programmamangement, in opdracht van de provincies Zeeland, Limburg en Noord-Brabant.

Wat willen we bereiken?

- Versterking regionale innovatiekracht
- Bevordering innovatievermogen MKB
- Aansluiting hoger opgeleiden op arbeidsmarkt
- Bevordering duurzame energie

Waar gaan we naartoe?

Het einde van de looptijd van het programma nadert. We blikken terug en kijken vooruit. In 2019 zijn 27 nieuwe projecten goedgekeurd, wat het totaal op 140 projecten brengt. Daarmee is het subsidiebudget bijna uitgeput.

Daarnaast hebben wij meer aandacht geschonken aan de communicatie over het thema 'Bevordering van duurzame energie' om meer en betere projecten te krijgen die passen binnen dat thema. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen. Van de 25 projecten die halverwege het jaar ingediend werden, voldeden er 23 aan de gestelde criteria.

In december 2019 is het programma opnieuw opengesteld voor aanvragen binnen het thema 'Bevordering van duurzame energie'. Deze openstelling loopt door tot mei 2020. Het is voorlopig de enige openstelling die gepland staat. Dit betekent dat we ons in 2020 nog meer kunnen richten op het volgen van de lopende

Waar staan we nu?

We bereiden ons voor op de toekomst. Samen met vertegenwoordigers van bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden en andere partijen uit het speelveld, is een nieuwe Regionale InnovatieStrategie (RIS) opgesteld. Deze werken we de komende tijd uit in een nieuw OPZuid-programma voor de periode 2021-2027.

De nieuwe RIS geeft een impuls aan de vijf grote maatschappelijke transitities die in Zuid-Nederland én op (inter)nationale schaal spelen, op het gebied van landbouw, energie, klimaat, gezondheid en grondstoffen. Centraal in de strategie staat de economische, technologische en maatschappelijke kracht van de regio, die ingezet wordt voor versnelling van de transitities. Het begrip innovatie wordt daarbij breder opgevat dan alleen technologische vernieuwing.

Binnen de innovatieketen richt de RIS zich vooral op ontwikkeling van diensten en producten door het MKB, in samenwerking met partners in de triple-helix. Deze producten en diensten dragen bij aan de vijf transitities in Zuid-Nederland. De ambitie is om daar waar mogelijk de innovaties op te schalen voor de (inter)nationale markt.

Highlights

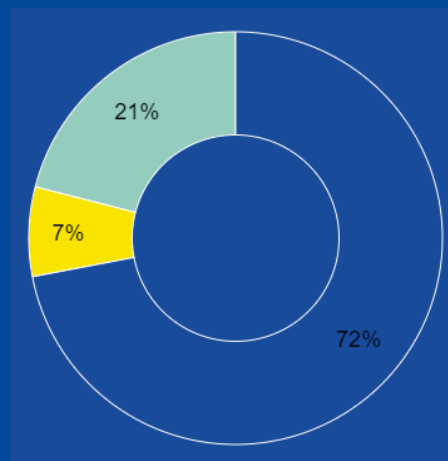
€ 126.471.965
Verleende subsidie

€ 324.915.512
Geïnvesteed in Zuid-Nederland

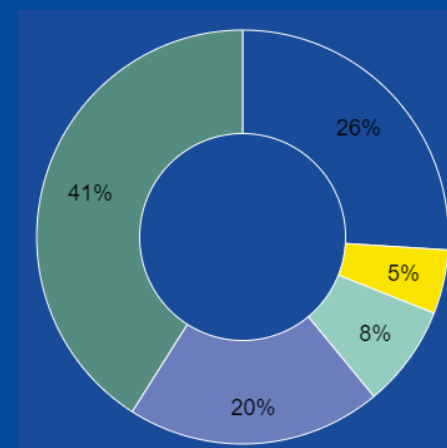
140
Projecten

514
Ondersteunde organisaties

Uitputting subsidiebudget

Projectfinanciering

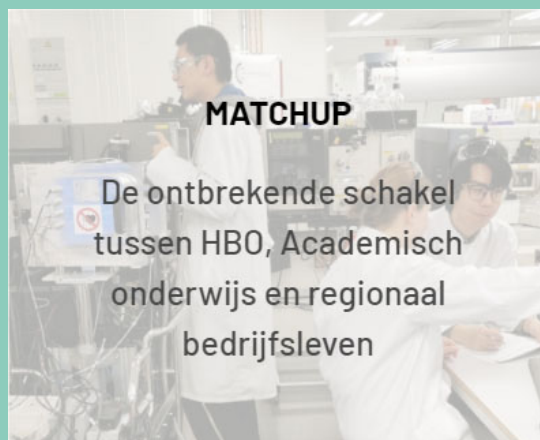

Europese subsidie

- Nog beschikbaar : 23.1 M
- Lopende projecten: 78.8 M
- Afgeronde projecten: 7.1 M

- Privaat: 134.7 M
- Europa: 85.9 M
- Rijk: 13.7 M
- Provincie: 26.8 M
- Overig publiek: 63.7 M

Projecten in de schijnwerpers

Zelfrijdende trucks in Zeeland de weg op

De techniek om containers zonder chauffeurs te verplaatsen en te vervoeren, is er al. Maar veilig tussen het andere verkeer manoeuvreren en rekening houden met andere weggebruikers en verkeerssystemen, dat is een flinke uitdaging. Een consortium van Zeeuwse en Brabantse partners gaat hem aan. Zeeland is de eerste provincie waar zelfrijdende vrachtwagens bij wijze van proef de openbare weg opgaan.

Het project draagt de naam "Living Lab Autonomoos Transport Zeeland" en is een initiatief van innovatienetwerk Zeeland Connect. "Autonomoos vervoer in de logistieke sector zal een grote impact gaan hebben op ons dagelijks leven", verwacht interim projectleider Rubin van der Linde. "Denk bijvoorbeeld aan een grotere veiligheid op de weg en vermindering van fileproblemen."

Project: Living Lab Autonomoos Transport

Projectpartners:

NV REWIN West-Brabant, Mepavex Logistics, VDL Steelweld, OCT BV, Verbrugge Terminals BV, Van Keulen Transport BV, MSP Sorteerbedrijf BV, Economische Impuls Zeeland, Terberg Benschop, Kloosterboer Vlissingen, Stichting HZ University of Applied Sciences, Nort Sea Port Netherlands, Provincie Zeeland

Looptijd:

1 november 2019 – 31 december 2022

Financiering:

Totale projectkosten: € 2.852.154

EFRO: € 746.763

Rijkscofinanciering: € 248.921

Cofinanciering Provincie Zeeland: € 422.170

Projectpartners: € 1.434.300

Provincies: € 375.000

Projectpartners: € 932.071,35

Zeeuwse pioniersmentaliteit

We spreken Van der Linde vanuit zijn huidige woonplaats in Nieuw-Zeeland. Het tijdsverschil van twaalf uur nemen we op de koop toe. Innovatiehoudt zich immers niet aan tijdzones, zeker niet in de logistieke sector. Wat opvalt is de pioniersmentaliteit bij Van der Linde. Vol passie vertelt hij over het Zeeland Connect netwerk, waarin overheid, kennisinstellingen en private partijen gezamenlijk de missie aangaan om de concurrentiekracht van de logistiek in Zeeland te versterken.

"Dit project is de vrucht van de innovatielijnen die wij als consortium in 2019 hebben opgezet. Ons doel is om de regio als dé innovatiehub voor autonomoos vervoer op de kaart te zetten. Zeeland biedt de ruimte en de logistieke setting, met korte lijnen tussen de overheid en het bedrijfsleven, om dit soort experimenten uit te voeren. Met het living lab bieden wij het MKB de mogelijkheid om hun R&D versnellen en hopen wij buitenlandse partners naar Nederland te halen". Volgens Van der Linde kijken de grote technologiebedrijven van deze wereld nu al vol belangstelling naar de regio. "Dat versterkt onze concurrentiepositie en het biedt jongeren de kans om zich aan de regio te binden. Deze broedplaats voor autonomoos vervoer is echt een win-winsituatie".

Geen beren op de weg

Van een simpele rij-taak op een proeflocatie tot zelfrijdend transport op de openbare weg, het is nogal een stap, zo erkent Van der Linde. Het living lab richt zich op een breed scala aan innovaties die nodig zijn om de voertuigen in een logistieke operatie veilig en rendabel te kunnen inzetten op de openbare weg. Dus onder reële omstandigheden. Het living lab is een real-life omgeving, geen geïsoleerde en volledig gecontroleerde testbaan. Het omvat onder meer een openbaar traject van ca. 3 kilometer tussen twee projectpartners. Daar komt van alles bij kijken. Van der Linde beschrijft verkeerssituaties als sluitende spoorbomen en een plots overstekende fietser. Maar

ook aan de interactie met andere logistieke systemen en snelle dataverbindingen moet gedacht worden. Ondanks de grote uitdaging ziet hij geen spreekwoordelijke beren op de weg. "Een autonomoos rijdend voertuig heeft allerlei sensoren en camera's maar dat is toch net wat anders dan een ouderwets handgebaar of oogcontact. Daar gaan we mee aan de slag. Het moet tot in de puntjes kloppen".

Safety First

Gevraagd naar de veiligheid van de overige weggebruikers is Van der Linde stellig: "Safety first", zo klinkt het aan de andere kant van de lijn. "De systemen leren razend snel. Ze herkennen een situatie en onthouden dat. De techniek is bij een volgende situatie in staat om vroegtijdig te anticiperen". Het is net als leren fietsen: oefening baart kunst. Volgens Van der Linde zal autonomoos vervoer in de toekomst bij gaan dragen aan een drastische daling van het aantal verkeersongelukken. "Er zijn jaarlijks teveel verkeersslachtoffers te betreuen en helaas stijgt dat aantal weer, na jaren van daling. 90% wordt veroorzaakt door menselijk toedoen. Het is tijd om daar verandering in te brengen. De toekomst van veilig en efficiënt verkeer ligt in autonomoos vervoer".

Een gemêleerd gezelschap met een missie

Wat in het project opvalt, is de brede coalitie: van de koplopers op het gebied van zelfrijdende voertuigen, vooruitstrevende partners uit de logistieke dienstverlening en een kennisinstelling tot en met een uien-sorteerder en de havenbeheerder. Samen hebben ze één doel: het vervoer van A naar B zo efficiënt, veilig en goedkoop mogelijk inrichten voor de toekomst. Ook de rol van de overheid als facilitator wordt gewaardeerd. Van der Linde: "Nederland heeft grote ambities in de ontwikkeling en toepassing van autonomoos vervoer. Met het vroegtijdig betrekken van verschillende overheidslagen, zien wij een échte wil om samen te werken. Dat

"De toekomst van veilig en efficiënt verkeer ligt in autonomoos vervoer"

is ook nodig, want zonder zaken als een ontheffing of inzicht in de infrastructuur komt een zelfrijdend voertuig geen stap vooruit".

Het fundament voor het living lab wordt gelegd door concrete cases die door logistieke bedrijven in Zeeland en West-Brabant ingebracht worden. Gevraagd naar de noodzaak voor autonomoos vervoer in de logistiek noemt Van der Linde verschillende factoren. De marges staan onder druk en er heerst al jaren een krapte op de arbeidsmarkt. Daarnaast ontwikkelt de techniek zich razend snel. "Wij willen het MKB de kans geven om te innoveren en mee te gaan in de ontwikkeling naar autonomoos vervoer, voordat de techniek ze rechts inhaalt. Innoveren is noodzaak".

OPZuid: het duwtje in de rug

Van der Linde is positief over de te verwachten resultaten. "Dat dit consortium op deze manier de schouders eronder zet, is mede de verdienste van het OPZuid-programma. Zonder dit duwtje in de rug hadden wij de partners nooit allemaal om tafel gekregen. We pakken deze kans met beide handen aan, want dat we dit soort dingen opzetten, heeft weer een aanzuigende werking voor andere innovatieve projecten en dat is goed voor de regio."

Slimme intelligentie in de operatiekamer

Medische processen efficiënt beheersen en kosten besparen zijn belangrijke speerpunten voor de medische sector. Bovendien zijn een goede timing en tijdsparing prettig voor alle betrokkenen bij een medisch proces, van patiënt tot specialist en van ziekenhuismanager tot zorgverzekeraar. Investeren in de ontwikkeling van slimme systemen is daarvoor noodzakelijk. Van apparaten die volledig op zichzelf staan, mobiele app's die voorzien in de behoefte van zelfzorg, tot datasystemen die de werkstroom optimaliseren.

MKB'er TOPIC Healthcare Solutions zet zich in om ziekenhuizen oplossingen aan te bieden die het echte verschil maken, zoals zorgdragen voor werkstroomefficiëntie, verbetering van middelen gebruik en het tijdig ondersteunen en informeren van patiënten en personeel met real-time gegevens. Het bedrijf ontvangt OPZuid-subsidie voor project WISH. De afkorting staat voor Workflow Improvement System for Hospitals.

Project: WISH

Projectpartners:
Atlas Technologies BV

Looptijd:
Topic Healthcare Solutions

Financiering:
Totale projectkosten: € 1.007.927
EFRO: € 250.000
Projectpartners: € 757.927

Unieke aanpak

TOPIC directeur Olga Liska-Luzi vertelt vol passie wat er binnen het project is bereikt: "Het doel was om te komen tot een zelflerend systeem dat de werkstroom, zowel in als rond de operatiekamers, efficiënter maakt. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van geavanceerde digitale technologieën. Door het combineren van onze kennis op het gebied van klinische werkstroomprocessen, slimme sensoren, wiskundige modellen en zelflerende algoritmen, zijn we erin geslaagd om complexe klinische processen om te vormen tot transparante en soepel lopende werkstromen."

De combinatie van sensoren, kunstmatige intelligentie en algoritmes is uniek in het workflow management in ziekenhuizen. Voor het verzamelen van de gegevens zijn geen menselijke handelingen nodig. Alle data wordt automatisch gegenereerd en geanalyseerd. Olga Liska: "Waar het voor de meeste systemen nodig is dat mensen hun werkwijzen aanpassen aan het systeem, is het hier precies andersom. Het systeem past zich aan de werkwijze aan. TOPIC Healthcare Solutions is in dit vakgebied een echte pionier."

Hoe werkt het?

Het komt er op neer dat sensoren de handelingen in de operatiekamer detecteren en zelfstandig indirecte data verzamelen. Met indirecte data wordt bedoeld dat de informatie niet herleidbaar is naar individuele personen. Privacy met betrekking tot data staat hoog in het vaandel bij TOPIC. Dit blijkt ook uit de ISO-27001 en NEN 7510 certificering van het bedrijf met betrekking tot dataveiligheid.

Olga licht toe: "De slimme sensoren pikken elektronische data op van de medische instrumenten en detecteren de activiteiten op de instrumententafel. Omdat het systeem zelflerend is, past het zichzelf aan op variaties in het proces. Het detecteert alles wat nieuw is en wacht

tot het opnieuw gebeurt om zichzelf te updaten en de analyse met betrekking tot de processen aan te passen. Daardoor kan het systeem ook gemakkelijk in verschillende ziekenhuizen gebruikt worden. Het past zich automatisch aan de plaatselijke werkwijze aan."

Op basis van de verzamelde gegevens worden bijvoorbeeld voorspellingen gedaan over de eindtijden van operaties, waardoor de werkstroom efficiënter kan worden ingericht. Niet alleen worden tijd en kosten bespaard door een betere planning van personeel en faciliteiten, maar ook het patiëntenwelzijn wordt hiermee verbeterd.

Van onderzoek naar praktijk

De basis voor het project is onderzoek van de TU Delft, waarbij Olga zelf betrokken is geweest. TOPIC zet zich in om de resultaten van het onderzoek te vertalen naar een product dat daadwerkelijk toegepast kan worden in ziekenhuizen. Voorafgaand aan het project is uitgebreid marktonderzoek gedaan onder Nederlandse en internationale ziekenhuizen. Vervolgens is het systeem van de grond af aan opgebouwd. De eerste stap en tevens grootste uitdaging binnen het project, was het in kaart brengen van de exacte behoeften van de markt en het maken van de specificaties waaraan het systeem moest voldoen. TOPIC consulteerde hiervoor verschillende ziekenhuizen. Het resultaat was een enorme hoeveelheid input, waaruit in nauwe samenspraak met de ziekenhuizen keuzes gemaakt moesten worden met betrekking tot wat in dit stadium wel en niet kon worden meegenomen.

Belang van de subsidie

De OPZuid-subsidie is heel belangrijk geweest voor het tot stand komen van het project. "Het gaat om een grote investering die voor een relatief klein bedrijf als het onze lastig is om alleen te doen. Als we zonder subsidie aan het project zouden zijn begonnen, was er een risico geweest dat we tussendoor het project hadden moeten stoppen tot er

"Dat onze techniek bijdraagt aan een positievere werkbeleving van ziekenhuispersoneel en het welzijn van patiënten is onze grootste beloning"

weer voldoende financiële middelen zouden zijn.", aldus Olga Liska-Luzi."

Pilots

Tijdens het project is een succesvolle pilot gedraaid in een ziekenhuis. De vervolgstap nu is het opschalen van de pilot in grotere ziekenhuizen. Deze stap is bedoeld om de kwaliteit van de kunstmatige intelligentie verder te verbeteren en zo de waarde van het systeem te borgen. Voor deze opschaling heeft TOPIC een nieuwe partner gevonden. Inmiddels is het proces zo ver dat er concrete afspraken zijn en de pilots in het voorjaar van 2020 kunnen worden opgestart.

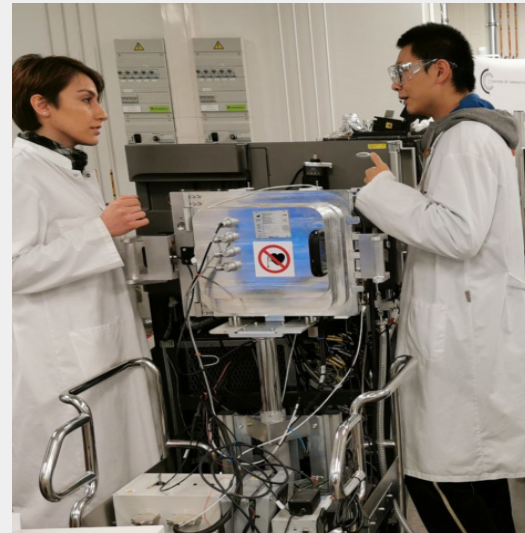
Toekomstdroom

"Onze droom voor de toekomst is te komen tot een familie van workflow-producten, die samen alle werkprocessen in een ziekenhuis kunnen managen. Interventie op één onderdeel is immers niet voldoende, uiteindelijk moeten alle werkprocessen op elkaar worden afgestemd. De volgende stap hierin zou bijvoorbeeld bed-management kunnen zijn", merkt Olga voortvarend op. "In de tussentijd werken we hard aan het creëren van bewustwording bij ziekenhuizen dat deze ontwikkeling er aan komt en in de (nabije) toekomst een grote potentie heeft voor kwaliteitsverbetering en efficiëntie in de zorg. Je zult ons dan ook niet alleen tegenkomen in de pilots, maar ook op handelsmissies en bij interactieve sessies met ziekenhuizen om een nog nauwkeuriger beeld te krijgen van behoeften en prioriteiten."

De ontbrekende schakel tussen HBO, Academisch onderwijs en regionaal bedrijfsleven

De doelstelling van het MATCHUP-project is om twee innovatieve HBO en academische-opleidingen "Farmaceutische chemie" binnen respectievelijk de Zuyd Hogeschool en de Universiteit Maastricht te ontwikkelen en implementeren. Daarmee wordt ingezet op het aantrekken en behouden van talent in de regio. Witspraken de projectleider Prof. Dr. Maarten Honing en projectcoördinator Helen Schott over de chemicus van de toekomst, een omgedraaide kerstboom en de keuze tussen Oxford of Maastricht.

Het acroniem MATCHUP staat voor "het opgewassen zijn tegen". De ambitie is helder: bijdragen aan het terugdringen van het nijpende en structurele tekort aan technisch geschoolde HBO'ers en academen. In (Zuid-)Limburg is sprake van een sterke groei aan bedrijven in de chemie, technologie, levenswetenschappen en gezondheid. Dit betreft niet alleen de grote industrieën op de Chemelot Campus, maar juist ook een groot aantal midden- en kleinbedrijven dat zich daaromheen vestigt, of zijn intrek neemt op de Maastricht Health Campus. Samen zien ze een groeiend gebrek aan breed opgeleide vakkrachten: de zogenaamde farmaceutische chemici.

Project: MATCHUP

Projectpartners:

Hogeschool Arnhem en Nijmegen, Zuyd Hogeschool, Radboud Universiteit Nijmegen, Maastricht University, InnoSyn BV, Coiled Therapeutics BV, Provincie Limburg

Looptijd:

1 januari 2019 – 31 december 2021

Financiering:

Totale projectkosten: € 1.007.927

EFRO: 1.529.644

Cofinanciering provincie Limburg: € 514.300

Projectpartners: € 2.326.657

Generalist met vaardigheden van de 21e eeuw

Een farmaceutisch chemicus, wat houdt dat eigenlijk in? Professor Honing legt uit: "Traditioneel zijn er meerdere stromingen binnen de chemie. Zo studeer je bijvoorbeeld proces chemie, analytische chemie, of medische chemie. Daarbij is het of/of. Met het toevoegen van een nieuw uitstroomprofiel (c.q. afstudeerrichting) aan Zuyd en een nieuwe mastertrack 'farmaceutische chemie' aan de Universiteit Maastricht ontwikkelen en implementeren wij twee innovatieve opleidingen, in nauwe samenwerking met de HAN en de Radboud Universiteit. Het betreft een interdisciplinair programma waarin studenten breed zullen worden opgeleid, zonder daarbij af te doen aan de fundamentele wetenschap". De eerste stappen naar een geaccrediteerde master zijn inmiddels gezet.

Het project zet, anders dan de traditionele opleidingen, sterk in op capaciteiten die door het bedrijfsleven gevraagd worden. Schott: "Anno 2020 worden op de werkvloer extra skills van een farmaceutisch chemicus verwacht. Denk daarbij aan de kennis van kwaliteitssystemen en standaard werkprocedures of het werken in interdisciplinaire projectgroepen die bijdragen aan de strategische bedrijfsdoelen". Echter de kwaliteit van het onderwijs op zowel HBO- als academisch niveau blijft volgens Honing onverminderd belangrijk: "Naast de brede vaardigheden dienen de studenten nog altijd over een gedegen inhoudelijke kennis van de wetenschap te beschikken. Het curriculum mag geen omgedraaide kerstboom worden".

Van groot belang voor regionaal MKB

Dankzij deze innovatieve manier van onderwijs, zullen volgens Schott de hybride-specialisten bijdragen aan het terugdringen van het nijpende tekort aan WO'ers en HBO'ers op de arbeidsmarkt. "Dat is met name van belang voor het regionale MKB. Door de kleinschaligheid en het dynamische karakter van deze bedrijven, moet de farmaceutisch chemicus van alle markten thuis zijn. Maar ook bij de grotere industriële R&D laboratoria zien wij een toenemende vraag naar breed opgeleid toptalent".

De nieuwe master moet de studenten overtuigen om hun (academische) loopbaan in Maastricht voort te zetten. Honing: "Omdat er geen passende master is, zien wij nu nog dat veel studenten na hun bachelor naar een andere universiteit vertrekken. Eeuwig zonde voor de regionale economie". Hij vult aan: "Wanneer een student eenmaal weg is, komt hij of zij niet snel terug naar Zuid-Limburg. Daarom willen we ze hier houden en ze laten aarden in het regionale bedrijfsleven". Dat geldt overigens ook voor HBO'ers. "Bij hen kijken we niet alleen naar een goede uitstroom naar de arbeidsmarkt, maar ook naar een betere doorstroom naar het wetenschappelijk onderwijs".

Wapen in de strijd om de beste studenten

Toptalent behouden voor de regio vormt een flinke uitdaging, zo erkent Honing. Zeker wanneer je als universiteit concurreert met een gerenommeerde naam als bijvoorbeeld Oxford. Toch ziet Honing de toekomst rooskleurig: "Natuurlijk zullen er studenten zijn die een academische carrière ambiëren en naar een grote buitenlandse universiteit vertrekken om daar onderzoek te doen, daar zijn wij zelf ook trots op. Het betreft echter maar een klein gedeelte. Het merendeel van de studenten zal hun kennis in de praktijk willen gaan brengen in het bedrijfsleven. Daar zetten wij met dit project actief op in".

Binnen de master wordt gebruik gemaakt van het unieke Maastrichtse concept 'Problem Based Learning 2.0' (PBL2.0), waarin de vraagstelling in kleine onderwijsgroepen besproken wordt. Daarmee onderscheidt het project zich niet alleen van traditionele specialisaties in Nederland, maar gaat het, in de strijd om de beste studenten, zich ook meten met gerenommeerde universiteiten in het buitenland. Honing: "Met de nieuwe master en het PBL2.0-onderwijs bieden wij studenten een uniek en interdisciplinair programma, zonder overvolle collegezalen".

"Zonder interdisciplinair gevormde wetenschappers geen innovatieve

Gemeenschappelijke uitdaging

Met kennisinstellingen en bedrijven uit het programmagebied én daarbuiten, kent het project een bijzonder consortium. Honing was samen met de andere partners, Hogeschool Arnhem Nijmegen en ZUYD, Radboud Universiteit, COILED Therapeutics en InnoSyn, initiatiefnemer. "Dit project is het resultaat van onze gemeenschappelijke visie. Sommige projectpartners ken ik persoonlijk al meer dan 25 jaar, uit de tijd dat ik zelf nog in de farmaceutische industrie werkte. We hebben allemaal dezelfde visie over de nood aan breed, maar tegelijkertijd ook fundamenteel opgeleide wetenschappers, waardoor de samenwerking soepel verloopt. Samen behoren wij nog tot de groep die binnen de chemie eenzijdig werd opgeleid", zegt Honing met een lach op het gezicht. "Aangezien ieder zijn eigen weg gegaan is in de wetenschap of industrie, zijn we nu complementair aan elkaar. Iedereen weet wat er speelt in zijn of haar specialisme en samen zien we de noodzaak om jong talent te behouden voor de regio".

Gevraagd naar wat OPZuid voor het project betekend heeft, prijst Schott de aansluiting van de programmadoelen op de regionale uitdagingen: "Het is duidelijk dat het programma op de uitdagingen van Zuid-Nederland afgestemd is. De publieke financiering biedt ons de mogelijkheid om deze kans gezamenlijk op te pakken, dat was anders niet gelukt".

Wanneer het project geslaagd is? Honing en Schott zijn eenstemmig: "Wanneer wij daadwerkelijk studenten afgeleverd hebben die voldoen aan hetgeen wij aan het begin van het project voor ogen hadden: de farmaceutisch chemici van de toekomst".

De wijk als lab voor het realiseren van de energietransitie

In het kader van de energietransitie moet elke gemeente uiterlijk in 2021 in het bezit zijn van een Transitievisie Warmte. Vervolgens moet voor elke wijk een wijkenergieplan worden opgesteld. Het is voor hen een flinke opgave om te onderzoeken wat de technische scenario's zijn op het gebied van duurzame energie en wat haalbaar en betaalbaar is. En hoe ga je om met sociaal maatschappelijke variabelen zoals inkomen, huur- en koopwoningen, bouwjaar en het type-woningen. Omdat de veelzijdige en integrale energietransitie een relatief nieuw domein is, ontbreekt ervaring. Daarom is OPZuid-project SMILE in het leven geroepen. De lessons learned worden breed gedeeld, met als doel de energietransitie in een stroomversnelling te brengen.

SMILE staat voor Sociaal-Maatschappelijke Innovatie Labs Energieneutrale Woningvoorraad Midden-Brabant. Projectleider Paul van Dijk, vertelt over de experimenten in tien wijken in Tilburg, Gilze en Rijen, Oisterwijk, Hilvarenbeek en Heusden, waar met gemeente, bewoners en andere belangrijke partners de technische en sociale mogelijkheden van de energietransitie verkend zijn. Van Dijk zet voor ons de geleerde lessen op een rij, waar andere gemeenten bij het maken van hun warmte transitievisies en wijkplannen van kunnen profiteren.

Project: SMILE

Projectpartners:

Regio Hart van Brabant, Gemeente Tilburg, Tilburg University, De Twee Snoeken, Hilverstroom, Gemeente Hilvarenbeek, Provincie Noord-Brabant

Looptijd:

1 juni 2017 – 31 mei 2020

Financiering:

Totale projectkosten: € 1.007.927
EFRO: € 793.319
Provincie Noord-Brabant: € 339.994
Projectpartners: € 1.133.313

Collectieve aanpak

Het project is in 2017 tot stand gekomen vanuit het besef dat het opstellen van energieloketten om te komen tot verduurzaming niet genoeg is. "Er was een behoefte om te leren hoe je op wijkniveau de transitie op gang krijgt. Juist ook vanuit het besef dat solitaire investeringen in huizen niet de oplossing zijn. Het gaat uiteindelijk om een collectieve renovatieaanpak om de transitie daadwerkelijk vorm te geven," aldus Van Dijk.

Inventarisatie van sociale structuren

Bij de energietransitie in een wijk zijn veel verschillende partijen betrokken, zoals bewoners, woningcorporaties, verenigingen van eigenaren (VvE), energiecoöperaties, bedrijven, maatschappelijke organisaties en de overheid. Om in de wijk iets in gang te zetten, is het belangrijk dat er sociale structuren zijn waarop gebouwd kan worden. Bij aanvang van het project is dan ook veel tijd gestoken in het in kaart brengen en mobiliseren van deze structuren.

Bottom-up

SMILE gaat uit van een bottom-up benadering. Gebleken is dat de rol van de overheid belangrijk blijft. De samenleving staat centraal en er wordt veel vrijheid gegeven aan de bewoners om te bepalen welke kant het op moet gaan. Dit betekent echter niet dat de overheid helemaal achterover kan leunen. Aan het begin van het traject kan de kar goed worden getrokken door vrijwilligers, maar in de vervolgstappen is meer specifieke kennis en organisatiekracht nodig. Dit betekent dat de overheid ernaast moet blijven lopen en moet faciliteren in deze behoeften. Het is belangrijk om goed in de gaten te houden wie wanneer welke rol moet krijgen om de bottom-up benadering te faciliteren.

Variabele rolverdeling

Binnen SMILE participeren zowel dorps- als stadswijken. De wijken variëren ook qua bouwjaar, woningtype en eigenaarschap. Voor elk van

de tien wijken is een eigen aanpak gekozen. Naast een verkenning van de verschillende technische scenario's is op wijkniveau ook nadrukkelijk geëxperimenteerd met de rolverdeling. Welke partij heeft de regie? En hoe is de samenwerking ingericht? Paul van Dijk: "Het project wordt begeleid door de Universiteit van Tilburg, die onderzoekt welke aanpak het beste werkt. Daaruit blijkt o.a. dat in de dorpen de gemeenschap de grote trekker is van het geheel, terwijl het in de stad meer de gemeente, de energiecorporaties, de VvE's en de woningcorporaties zijn."

Geld niet de motor

Een ander leerresultaat is dat geld niet de motor is van de transitie. Een van de wijken is geselecteerd als proeftuin aardgasvrij door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Goed voor een subsidie van circa vier miljoen euro voor 500 woningen. Dit bleek echter eerder verlamdend dan stimulerend te werken. De discussie ging opeens over de wijze waarop het geld besteed moet worden, terwijl in de andere wijken juist vanuit een gemeenschappelijke kracht en wil tot verduurzaming gewerkt werd. "Geld is wel noodzakelijk, maar pas nadat de gezamenlijke plannen en projecten zijn geformuleerd", benadrukt Van Dijk. Lange adem

Partijen die aan de slag gaan met een wijkgerichte aanpak moeten zich ervan bewust zijn dat het een kwestie is van een lange adem. Juist door de vele spelers en het feit dat partijen bij elkaar komen die van nature niet bij elkaar zitten, is het een proces wat tijd kost. Het is daarnaast van groot belang om goed te luisteren naar wat men wil.

OPZuid als katalysator

Voor Van Dijk is het glashelder dat de OPZuid-subsidie belangrijk is geweest voor de totstandkoming van het project. Het programma is een belangrijke katalysator voor het aanhaken van verschillende partijen. "Hierdoor genereren we leerervaringen in verschillende

"Geld is niet de motor, beweging komt op gang vanuit gezamenlijk initiatief en draagvlak"

gemeenten en verschillende type wijken. Niet alleen de deelnemende gemeenten profiteren hiervan, maar ook de aangrenzende gemeenten die meekijken. Doordat zoveel verschillende partijen zijn aangehaakt, wordt over de eigen grenzen heen gekeken en van elkaar geleerd. Intervisie tussen de verschillende gemeenten en partijen draagt bij aan dit leerproces. Bovendien ontstaan er gezamenlijke initiatieven die er zonder deze nieuwe sociale verbindingen nooit zouden zijn geweest.

Goede voedingsbodem

Nu, na drie jaar, ontstaan wijkplannen in een houtskoolschetsvorm. Deze verschillen sterk in inhoud en vorm, maar ze vormen allemaal een goede basis voor verdere actie en investeringen. Van Dijk merkt op dat de resultaten van het project op het juiste moment bekend worden gemaakt. Op tijd voor gemeenten om ze te gebruiken in het opstellen van hun transitievisies warmte

Van Dijk is trots op het feit dat in alle tien de wijken de motivatie aanwezig was om het proces draaiende te krijgen. Dat is geen vanzelfsprekendheid. Het feit dat vanuit het project de ruimte is gegeven om het proces op zijn beloop te laten en goed gekeken is naar wanneer wel en niet ingegrepen moest worden, is een belangrijke verklaring voor het succes. De droom is dat de ervaring die we nu hebben een goede voedingsbodem is om de implementatieplannen te maken en dat de ervaringen bijdragen om ook in andere wijken tot een dergelijke aanpak te komen.

COLUMN

Samen kijken wij alvast naar morgen

Dr. Th.J.F.M. (Theo) Bovens
Voorzitter Comité van Toezicht
Operationeel Programma
Zuid-Nederland 2014-2020
Commissaris van de Koning in de
provincie Limburg

Maar liefst 140 gefinancierde projecten. Een volume aan Europese subsidie van 78,8 miljoen euro. Al 34 afgeronde projecten en een investeringsimpuls van in totaal zo'n 325 miljoen. Indrukwekkende cijfers die de innovatieve kracht van Zuid-Nederland reflecteren. Een innovatieve kracht die vorm geeft aan de economie van de toekomst en aan maatschappelijke opgaven, zoals de transities in de zorgsector, de bouwsector, de energievoorziening, het mobiliteitssysteem en duurzaamheid.

Deze innovatieve power komt niet zomaar ergens vandaan. Het is het gerichte resultaat van een intensieve samenwerking tussen drie provincies, van de verbinding tussen overheid, ondernemers en onderwijs én van de combinatie tussen kennis en betrokkenheid van ondernemende koplopers in Zuid-Nederland. Samen zorgen ze voor een vliegwieleffect voor innovatie.

De voorbeelden van projecten die de innovatieve kracht van Zuid-Nederland illustreren, zijn talrijk. Zo werken Limburgse bedrijven momenteel samen aan de 100% Limburg Bike: een zeer licht, sterk en geavanceerd fietsframe. In Zeeland zal de eerste autonome vrachtwagen binnenkort de openbare weg op gaan. En in Noord-Brabant werken projectpartners samen aan het meest duurzame onderwijsgebouw ter wereld.

En niet alleen binnen de drie Zuid-Nederlandse provincies zoeken ondernemers, overheid en onderwijs elkaar op. De verbindingen overschrijden ook de provinciale grenzen. Bijvoorbeeld om relevante bedrijven, met name in het mkb, en kennisplatformen uit verschillende sectoren bij elkaar te brengen. Om zo samen het Zuid-Nederlandse innovatiesysteem te versterken. Maar de drie O's steken ook de provinciegrenzen over om human capital voor het mkb beter te ontsluiten, om zo actuele uitdagingen op het gebied

van logistiek, transport en supply chain te kunnen oplossen. En ze werken samen om de agrofoodsector te ondersteunen bij de eisen op het gebied van voedselzekerheid, duurzaamheid en de snelgroeiende wereldbevolking.

De lijst aan succesvolle én impactrijke projecten uit het OPZuid-programma groeit gestaag. In dit jaarverslag en op de website vindt u een heel overzicht. En daar komen binnen afzienbare tijd nog een hoop nieuwe initiatieven bij. Er resteert immers nog een bedrag voor projecten die in het komend jaar geselecteerd zullen worden. De perspectieven voor de toekomst zien er dus goed uit.

En waar ik vorig jaar nog moest vaststellen dat het aantal projecten dat bijdroeg aan de energietransitie achterbleef bij andere prioriteiten, constateer ik nu juist een positieve wending. Deze is het gevolg van twee openstellingen van het programma die we in 2019 hebben gedaan.

De eerste call liep tot juni voor initiatieven die al startklaar waren. Deze eerste openstelling was zeer succesvol. Er zijn 25 projecten ingediend en het subsidieplafond werd bijna drie keer overschreden.

Een voorbeeld van een van deze projecten is het initiatief SMILE, dat staat voor: Sociaal-Maatschappelijke Innovatie Labs Energieneutrale Woningvoorraad Midden-Brabant. Dit project heeft als doel om lessons learned op het gebied van veelzijdige en integrale energietransitie, breed te delen, zodat deze transitie – ook elders – in een stroomversnelling terechtkomt. De tweede call is sinds het einde van het jaar geopend, om in te kunnen spelen op o.a. het Klimaatakkoord, de Regionale Energiestrategie en het operationeel worden van Invest-NL. Deze call sluit op 25 mei 2020.

Ik daag mkb'ers, grotere bedrijven, kennisinstellingen,

woningcorporaties, gemeenten en energiebedrijven in Zuid-Nederland uit om met innovatieve oplossingen voor energietransitie in de gebouwde omgeving te komen.

En hoe zit het dan met de periode ná 2020? Uiteraard zitten we niet stil. De voorbereidingen zijn reeds gestart. In april 2020 wordt de nieuwe Regionale Innovatiestrategie (RIS) vastgesteld. Deze RIS wil voor een impuls zorgen in de vijf grote maatschappelijke transitie die in Zuid-Nederland én op (inter)nationale schaal spelen.

Innovatie zien we hierbij breder dan alleen technologische vernieuwing. Het gaat eveneens om economische en maatschappelijke impact en het versnellen van innovaties. Samenwerking tussen ondernemers – met name mkb'ers – met overheid en onderwijs, blijft hierin ook de komende jaren leidend. Via de website van Stimulus Programmamanagement houden we u op de hoogte.

Vorig jaar zei ik het al en ik benadruk het nu weer: transitie houden niet op wanneer een programma stopt. De basis voor het samen werken aan oplossingen voor de uitdagingen binnen deze transitie, wordt echter nú al gelegd. Door samen verder te kijken dan naar vandaag alleen.

Op naar morgen!

februari 2020

Facts & figures

**VERSTERKING REGIONALE
INNOVATIEKRACHT**

**BEVORDERING
INNOVATIEVERMOGEN MKB**

**AANSLUITING HOGER
OPGELEIDEN OP
ARBEIDSMARKT**

**BEVORDERING DUURZAME
ENERGIE**

Versterking regionale innovatiekracht

De regionale innovatiekracht is belangrijk voor onze economische groei en concurrentiepositie. De innovatiekracht van Zuid-Nederland wordt bepaald door de mate waarin bedrijven en kennisinstellingen samenwerken aan de ontwikkeling van nieuwe technologieën, producten en processen die daadwerkelijk een verschil maken in ons dagelijkse leven.

Met behulp van subsidie stimuleert OPZuid samenwerkingsprojecten tussen organisaties uit verschillende sectoren en over provinciegrenzen heen. Projecten richten zich bijvoorbeeld op de ontwikkeling van proeftuinen, living labs, proeffabrieken, fieldlabs, pilots en demo's.

€ 154.947.437

Investeringsimpuls

€ 67.900.000

Verleende subsidie

42

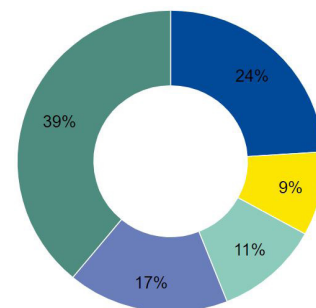
Projecten

397

Ondersteunde organisaties

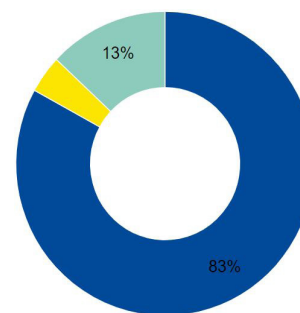
Wist u dat...

- De eerste vier projecten inmiddels definitief afgerond zijn.
- In 2019 vooral is ingezet op versterking van de innovatiekracht binnen de sectoren logistiek, biobased en maintenance, met als resultaat 22 goedgekeurde projecten
- Er tijdens het productieproces van langspeelplaten veel energie verloren gaat? Het OPZuid project Green Vinyl Records steekt daar een stokje voor en haalde daarmee de regionale (Eindhovens Dagblad) én de internationale media (Radio Eins & The Guardian).
- Nederland een luchthaven rijker is: in het Brabantse Reusel is een gebied van 80 hectare aangewezen als Reusel Airport, met een officiële luchthavenstatus. De luchthaven dient als proeftuin voor OPZuid-project Precisielandbouw.
- In de "Familiestal" van projectpartner Big Developments, varkens netjes naar het toilet gaan?

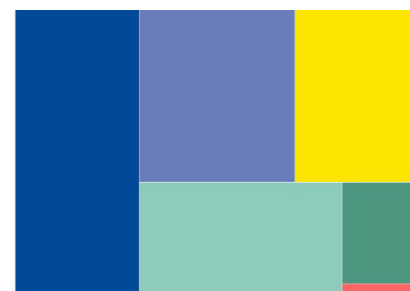
Projectfinanciering

- Europa: 36.9 M
- Rijk: 13.7 M
- Provincie: 17.3 M
- Overig Publiek: 26.1 M
- Privaat: 61 M

Uitputting subsidiebudget *

- Lopende projecten: 35.2 M
- Nog beschikbaar: 5.5 M
- Afgeronde projecten: 1.7 M

Topcluster *

- HTSM: 20.3 M
- Agrofood en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen: 13.4 M
- Maintenance: 13 M
- Chemie & Materialen: 15.5 M
- Life Sciences & Health: 4.8 M
- Logistiek: 0.8 M

Maatschappelijke uitdaging *

- Gezondheid, demografie en welzijn: 25.8 M
- Voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie: 10.7 M
- Klimaatactie hulpbronefficiëntie: 15.7 M
- Inclusieve, innovatieve en veilige samenleving: 10.2 M
- Zekere, schone en efficiënte energie: 3.6 M
- Slim, groen en geïntegreerd vervoer: 1.9 M

* De genoemde bedragen betreffen Europese subsidie

Bevordering innovatievermogen MKB

Het is voor het MKB vaak lastig om na de onderzoeksfase de stap te zetten naar de daadwerkelijke ontwikkeling van een innovatie. Dat kost veel tijd en grote investeringen die een individuele MKB'er vaak niet op kan brengen en waarvoor hij geen externe financiering krijgt. OPZuid-subsidie helpt het MKB met het sneller op de markt brengen van producten, processen en diensten om zo het innovatievermogen binnen het MKB te bevorderen.

€ 67.254.244

Investeringsimpuls

€ 19.800.000

Verleende subsidie

62

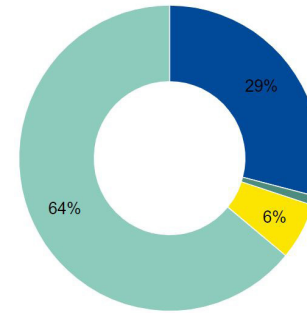
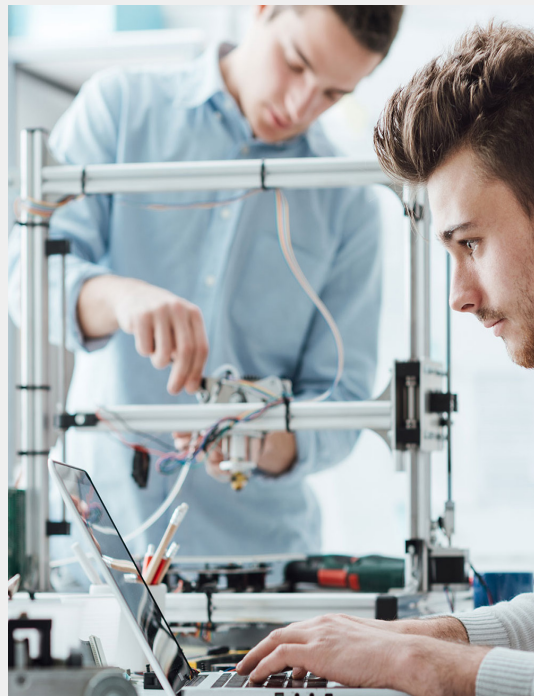
Projecten

143

Ondersteunde organisaties

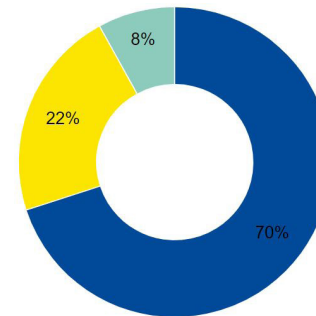
Wist u dat...

- Het aantal lopende projecten 37 bedraagt en dat er inmiddels al 25 afgeronde projecten zijn. Dit is het hoogste aantal binnen de vier OPZuid- thema's.
- Stimulus Programmamanager de afgeronde projecten actief monitort? Dit doen wij op drie momenten: direct na afronding en vaststelling van de projecten en nogmaals na 2 én 5 jaar na afronding van het project. Zo meten wij de impact van de projecten en verbeteren wij onze dienstverlening.
- De subsidiepot voor dit thema leeg is. De laatste veertien projecten zijn in 2019 beschikbaar.
- In juni 2019 het prototype van de eerste gezinsauto op zonne-energie gepresenteerd is uit het project Lightyear. Dit is de eerste elektrische auto die niet volledig afhankelijk is van het elektriciteitsnet, omdat hij in staat is zelf energie op te wekken door middel van zonnecellen die geïntegreerd zijn in het dak.
- MKB'er TOPIC Healthcare Solutions zich inzet om werkprocessen in ziekenhuizen te verbeteren. U leest hun verhaal bij 'Projecten in de Schijnwerpers'.

Projectfinanciering

- Europa: 19.5 M
- Overig Publiek: 3.9 M
- Privaat: 43.6 M
- Provincie: 0.4 M

Uitputting subsidiebudget *

- Lopende projecten: 14.8 M
- Afgeronde projecten: 1.7 M
- Nog beschikbaar: 4.7 M

Topcluster *

- HTSM: 9.0 M
- Agrofood en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen: 3.8 M
- Chemie & Materialen: 3.5 M
- Life Sciences & Health: 3.3 M
- Logistiek: 0.1 M

Maatschappelijke uitdaging *

- Gezondheid, demografie en welzijn: 6.7 M
- Voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie: 4.5 M
- Klimaatactie hulpbronefficiëntie: 1.1 M
- Inclusieve, innovatieve en veilige samenleving: 3.4 M
- Zekere, schone en efficiënte energie: 1.9 M
- Slim, groen en geïntegreerd vervoer: 2.2 M

* De genoemde bedragen betreffen Europese subsidie

Aansluiting hoger opgeleiden op arbeidsmarkt

Het HBO- en WO-onderwijs sluit niet altijd goed aan op de arbeidsvraag naar technisch geschoolde mensen. OPZuid verbetert deze aansluiting door onderwijsprogramma's en -voorzieningen te stimuleren waarbij zowel bedrijfsleven als kennisinstellingen betrokken zijn en waarbij wordt ingespeeld op de kwalitatieve eisen die het bedrijfsleven stelt aan technisch talent.

€ 32.820.833

Investeringsimpuls

€ 15.300.000

Verleende subsidie

16

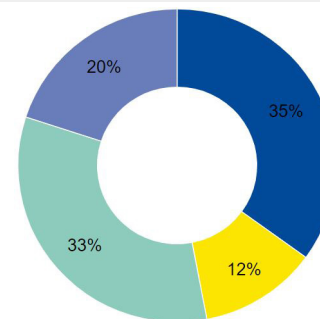
Projecten

113

Ondersteunde organisaties

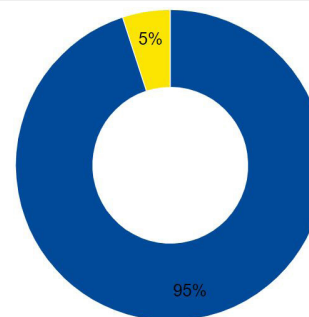
Wist u dat...

- De projecten bijdragen aan het aantrekken en behouden van jong talent en het dichteren van het gat in de markt in Zuid-Nederland.
- Er inmiddels twee projecten zijn vastgesteld.
- Van de 15,3 miljoen beschikbare subsidie, WO-instellingen 6,7 miljoen ontvingen, gevolgd door HBO-instellingen met 4,8 miljoen.
- De energietransitie wordt geremd door Human Capital: er is een groot tekort aan personeel en het ontbreekt aan de benodigde kennis en vaardigheden. Het project Energy Learning Community gaat de uitdaging aan om het tekort aan relevant en kundig opgeleide MBO-, HBO- en WO- technici binnen de energithema's aan te pakken.
- De chemicus van de toekomst wordt opgeleid in het project MATCHUP.

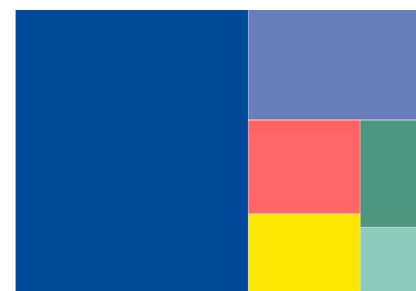
Projectfinanciering

- Europa: 11.4 M
- Provincie: 3.9 M
- Overig publiek: 10.9 M
- Privaat: 6.6 M

Uitputting subsidiebudget *

- Lopende projecten: 10.8 M
- Afgeronde projecten: 0.5 M

Topcluster *

- HTSM: 8.4 M
- Maintenance: 0.6 M
- Chemie & Materialen: 2.9 M
- Life Sciences & Health: 1.0 M
- Logistiek: 1.2 M
- Agrofood en tuinbouw & uitgangsmaterialen: 1.1 M

Type aanvrager *

- MKB: 1.7 M
- WO-instelling: 6.7 M
- HBO-instelling: 4.8 M
- Triple helix: 0.3 M
- Sectororganisatie: 1.8 M

* De genoemde bedragen betreffen Europese subsidie

Bevordering duurzame energie

De maatschappelijke uitdagingen duurzame energie en duurzaamheid in brede zin staan centraal bij dit thema. Projecten dragen bij aan energiebesparing en energietransitie, dat wil zeggen de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen, zoals zon, wind, water en biologische materialen. Met OPZuid-subsidie ondersteunen we vooral het uittesten en de eerste toepassing van nieuwe technologieën en instrumenten in woonwijken.

€ 69.839.187

Investeringsimpuls

€ 23.255.162

Verleende subsidie

20

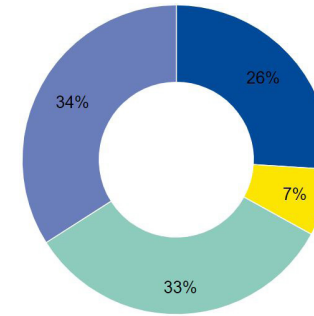
Projecten

100

Ondersteunde organisaties

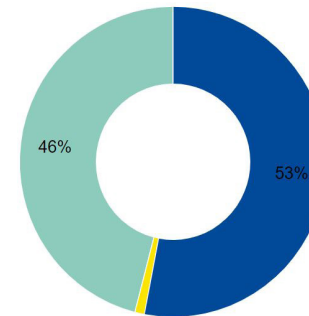
Wist u dat...

- Gemeenten een belangrijke rol spelen als opdrachtgever en verbinder van lokale belangen.
- De klimaatmars, het Klimaatakkoord en Regionale Energie Strategieën een grote maatschappelijke betrokkenheid laten zien.
- OPZuid-call 4F in totaal 25 nieuwe projectaanvragen opgeleverd heeft, waarvan er inmiddels drie verleend zijn.
- Op 2 december 2019 de laatste 4F call geopend is met een beschikbare subsidie van 7,7 miljoen. Tot 25 mei 2020 (17.00 uur) kunnen er nieuwe aanvragen ingediend worden binnen het thema bevordering van duurzame energie. U leest hier meer over het project.
- Van de 23,5 miljoen beschikbare subsidie, er 8,6 miljoen ten goede kwam aan het MKB.

Projectfinanciering

- Europa: 18.2 M
- Provincie: 5.3 M
- Overig Publiek: 22.8 M
- Privaat: 23.6 M

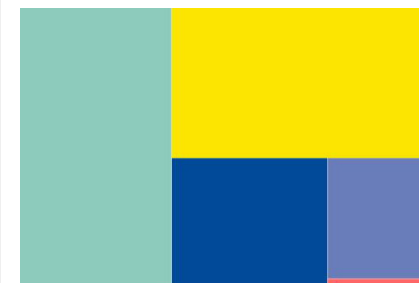
Uitputting subsidiebudget *

- Lopende projecten: 18 M
- Nog beschikbaar: 15.9 M
- Afgerond projecten: 0.2 M

Type project *

- Wijkgerichte aanpak: 12 M
- Smart energy management: 5.5 M
- Duurzame energieproductie: 4.8 M
- Smart mobility: 1.1 M

Type aanvrager *

- Gemeente: 8.8 M
- MKB: 8.6 M
- WO-instelling: 3.6 M
- Stichting: 2.4 M
- Woningbouwvereniging: 0.2 M

* De genoemde bedragen betreffen Europese subsidie

CONTACT

Stimulus Programmamanagement
Postbus 585
5600 AN Eindhoven

040 – 237 01 00

info@stimulus.nl

www.stimulus.nl

Stimulus Programmamanagement voert Europese, nationale en regionale subsidieprogramma's en fondsen uit in Zuid-Nederland en Vlaanderen.

FOTO'S

Zeeland Connect, Rubin van der Linde, TOPIC Healthcare Solutions, Maastricht University, Toon den Engelse, gemeente Tilburg, Stimulus Programmamanagement.

VORMGEVING EN REALISATIE

WEBtima WEB en IT diensten

© Copyright 2020 Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend